

NYELV-FILOZÓFIA-TÖRTÉNET

Az ELTE BTK Filozófia Intézetének tanévnyitó konferenciája

KELEMEN JÁNOS (1943–2024) EMLÉKÉRE

Konferenciafelhívás és -meghívó

2024. október 10-11.

Helyszín: ELTE BTK Filozófia Intézet könyvtára
1088 Budapest, Múzeum krt. 4. i épület, 1. emelet

A “Nyelv, megértés, interpretáció: A nyelv mint a kortárs filozófiai áramlatok közös problémája” címmel negyed évszázada indított konferenciasorozat nyomán váltak hagyománnyá az ELTE BTK Filozófia Intézetének tanévnyitó eseményei. E sorozat „évente rendezett hazai és nemzetközi konferenciái” a nyelv filozófiai kérdésein „dolgozó kutatók jelentős seregszeméi voltak, ahogy ezt számos kiadvány tanúsítja,” írta 2014-ben (az *ÁNYT XXVI. Túl a nyelvfilozófián* kötet szerkesztői előszavában) visszaemlékezve a konferenciasorozat és a nyelvfilozófia magyarországi kezdeteire Kelemen János, aki e hagyományt a Intézetben meghonosította.

Az idei rendezvényünkön Kelemen János sokrétű filozófiai munkásságára emlékezünk vissza, iskolaalapítói, kutatói, oktatói, vezetői tevékenysége előtt tisztelegve.

Kelemen János – barátai, közeli kollégái és tanítványai számára Jimmy – közel fél évszázadon át az ELTE BTK Filozófia Intézetének meghatározó oktatója volt, több mint másfél évtizeden át vezetője (2008-ig). Ez persze így pontatlan annyiban, hogy a jelenlegi Filozófia Intézet elődei változó neveket viseltek 1970-től, ahogyan az az Általános Filozófia Tanszék is, amelyet (ismét e pontatlanság mellett megfogalmazva) 20 éven át vezetett Jimmy. 50 éve nem volt még ELTE BTK Filozófia Intézet, de Jimmy mégis „ott” volt; nem volt még Általános Filozófia Tanszék sem, Jimmy mégis „ott” is volt. Mit mondanak ezek a paradoxonba hajló, mégis helytálló megfogalmazások az emberi nyelvről, kommunikációról, az emberi gondolkodásról, az emberi közösségekről, társadalomról? És a válaszhoz mennyiben adhatnak útmutatást a filozófiatörténet, az eszmetörténet különféle irányzatainak gondolkodói? Jimmy maga és számos kollégája, tanítványa fontolt meg válaszokat ezekre és egy sor

más kérdésre az évek során a “Nyelv, megértés, interpretáció: A nyelv mint a kortárs filozófiai áramlatok közös problémája” címmel rendezett konferenciasorozat eseményein, köteteiben.

Az idei tanévnyitó konferenciára Kelemen János szerteágazó, filozófiai irányzatokon átívelő, azokat ötvöző filozófiai kutatásaihoz, munkásságához kapcsolódó 25 perces előadások címét és rövid (egy-két bekezdésből álló) absztraktját várjuk a következő területeken:

- ◊ analitikus nyelvfilozófia, általánosabban analitikus filozófia,
- ◊ történelem- és társadalomfilozófia,
- ◊ a filozófia történeti kérdései.

Az [absztraktok leadási határideje: 2024. szeptember 2.](#), a kelemenkonferencia@gmail.com címen. Kérjük, az előadascím és absztrakt mellett az üzenetben tüntessenek fel telefonos elérhetőséget is.

A konferencia dátumát, helyszínét is szeretnénk tudatni mindazokkal, akik a filozófián belül vagy kapcsolódó területeken, – legyen az az irodalom, szemiotika, italianisztika, dantisztika, elméleti nyelvészet, kognitív tudomány avagy más bölcsészet- és társadalomtudományi terület –, dolgoztak együtt Jimmyvel, építettek munkáira, és szeretnének jelen lenni az idei esemény egyik-másik előadásán vagy kerekasztal-beszélgetésén. Mindannyiukat szeretettel várjuk.

A Kelemen János emlékkonferencia szervezőbizottsága:

Zvolenszky Zsófia, Szalai Judit, Kodaj Dániel, Finta Szilvia, Bodnár István, Ambrus Gergely
ELTE BTK Filozófia Intézet

* * * * *

Megemlékezést, nekrológot írt a 2024. októberi emlékkonferencia több meghívott előadója, kerekasztal-résztevője is: Bárány Tibor, Farkas Katalin, Huoranszki Ferenc, Kenesei István, Marosán Bence, Pléh Csaba, Tózsér János, Zvolenszky Zsófia; írásaik és további megemlékezések összegyűjtve e linken olvashatóak: http://kelemenjanos.hu/in_memoriam.html.

Kelemen János publikációi: http://kelemenjanos.hu/docs/publikacios_jegyzek.pdf;
szakmai pályája: <http://kelemenjanos.hu/oneletrajz.html>).

Hadd osszunk meg néhány részletet a Kelemen Jánosra visszaemlékező számos írás közül kettőből.

“Kit vesztítettünk el?” Tette föl a kérdést Tózsér János kollégánk Kelemen Jánosról szóló megemlékezésében (<https://fi.abtk.hu/hu/108-hirek/1827-elhunyt-kelemen-jano>); két válasza:

Egy kiváló, nagy tudású, felkészült, széles látókörű és szerteágazó műveltségű magyar filozófust, a hazai filozófiai gondolkodás meghatározó alakját, a Dante-kutatás nemzetközileg elismert szakértőjét – az MTA rendes tagját, az ELTE professzorát, az MTA Filozófiai Intézetének korábbi igazgatóhelyettesét Egy nagy tanáregyéniséget – az egyik legszélesebb tanítványi körrel rendelkező filozófust; a magyar analitikus filozófiai iskola egyik megteremtőjét. ...

Kit vesztítettünk el? Egy könnyen megközelíthető, allűröktől mentes... embert. Egy remek pszichológust (kiváló emberismerőt), akihez bátran fordulhattuk szorult helyzetben, és megbízhattunk tanácsaiban – ezeket rendre igazolta az idő. Egy inspiráló, meleg és szabad szellemi környezetet biztosító főnököt, aki – valamilyen rejtélyes képessége révén – szinte minden esetben képes volt megoldást találni a környezetében élők konfliktusaira.

Megkapó, ahogyan a megemlékezések számos ponton egybecsengenek, ahogyan kirajzolódik az ember, kutató, oktató, vezető. Például Bárány Tibor kollégánk írásában is (<https://www.es.hu/cikk/2024-02-09/barany-tibor/kelemen-janos-.html>):

Sosem találkoztam vele úgy, hogy zakójának zsebéből ne egy könyv kandikált volna ki. Nem volt ebben semmi manír vagy keresettség. Kelemen János (azaz Jimmy, ahogyan mindenki szólította) természetesen vette, hogy az életünk része az olvasás; illetve nem is része: közege. A világ akkor van jól elrendezve, ha az ember az eszét gondolkodásra használja – gondolkodni pedig csakis úgy lehet, ha folyamatosan párbeszédet folytatunk egymással, odafordulunk a mindenkori Másikhoz. Elolvassuk, amit írt, meghallgatjuk, amit mondani szeretne nekünk a tudományos konferencián és annak szünetében, terített asztal mellett ülve vagy épp egy pohár bort kortyolgatva.

Nyolc évvel ezelőtt kötetet állított össze [a megjelent recenzióiból, ismeretterjesztő írásaiból, *Ex libris: Mesterek és tanítványok* címmel, 2015]; az előszóban azt írta, hogy az esszék és könyvkritikák „afféle olvasónaplóként” végigkísérték és „talán némileg tükrözték is” elmúlt éveink történetét – „meglehet, a legjobbat abból, amit élnünk adatott: volt módunk szép, maradandó és tanulságos könyveket olvasnunk”.

Kritikusi munkáját legalább olyan elkötelezetten és a szó erejébe vetett derűs hittel végezte, mint amilyen tanárnak megismerhettük az egyetemen, ahogyan nemzetközi hírű filozófiatörténészként és Dante-kutatóként felépítette szerteágazó szakmai életművét, illetve ahogyan évtizedeken át szívós kitartással valódi közösségeket szervezett maga köré a rábízott intézményekben. Jimmy jelenlétében a „kollégák” rendre rádöbentek, hogy közük van egymáshoz.

Tudta, hogy a filozófusnak más feladatai is vannak, mint hogy bölcs cikkeket és könyveket írjon a szakmabeliek számára; időnként ki kell lépnie a nyilvánosság elé. Ám soha nem akart valamiféle véleményvezérré válni; ahogy kedvenc szerzője, Umberto Eco kapcsán megjegyezte: a kritikai értelmiségieknek „korántsem az a dolguk, hogy bizonyosságokat terjesszenek, hanem sokkal inkább az, hogy kételyeket támasszanak”. A „bevett tudás, a korábbi gyakorlatok és saját diskurzusunk” érvényes bírálatához azonban rengeteget kell olvasni; a kortárs és klasszikus szerzőkkel folytatott dialógus nélkül nem fog menni. Jimmy minden tanári gesztusával azt üzenté: csak a tisztességgel végiggondolt gondolat méltó arra, hogy papírra vessük – és nincs szükségünk retorikai petárdákra, látványos általánosításokra vagy fogalmi bűvészkedésre, hogy meggyőzzük az olvasót az igazunkról. Mint ahogyan érdemes óvatosan bánnunk azokkal a kategóriákkal, amelyeket önmagunk vagy mások leírására használunk: az ember sokkal bonyolultabb lény annál, mintsem hogy gondolkodása meghatározható lenne néhány általános kifejezéssel – következésképpen amit mond, az sem szuszakolható be különféle -izmus címkék alá. Felesleges a katedráról vagy a pulpitusról közhírré tennünk, kik vagyunk; úgy kell megszólalnunk, hogy kiderüljön.

Jimmy számára a tanítás többet jelentett egyszerű ismeretátadásnál: hallgatók és oktatók – ódivatú kifejezéssel: egyetemi polgárok – közös erőfeszítéssel otthonossá varázsolják a szellemi környezetüket. Szakmai életművének jelentékeny része szintén ezt a célt szolgálta; hamar felismerte, hogy a szívének kedves filozófiai irányzatok, megközelítések és életművek (az analitikus filozófiától a hermeneutikáig, a német idealizmustól Benedetto Croce-ig vagy az „ismeretlen” Lukács Györgyig) csak akkor fejthetnek ki hatást a magyar kultúra közegében, ha sikerül őket honosítani. Tankönyvei, ismeretterjesztő esszéi és szaktanulmányai nélkül nem tartana ott a kortárs magyar filozófiai gondolkodás, ahol ma tart. És az intézményi története is másként alakult volna: Jimmy vezetőként fáradhatatlanul azon dolgozott, hogy a szakmai közösség az állandóan változó politikai körülmények között minél inkább a saját normáit követhesse. ... Már elsőre lenyűgözött az a képessége, hogy jelenlétében mintegy varázsütésre megszűnnek a konfliktusok ...

„Nagy vagy”, mondogatta mindig, amikor megköszönte a munkánkat vagy kedves mosollyal gratulált valamilyen szakmai sikerhez. Pedig ő volt nagy.